

8.

Byordning vid lärstad by.¹ Nembl:n.

1:

Den som försummar, at utan ringaste uppehåll til sin granne fortskaffa den af åldermannen honom tilsända budkaffen eller blifwa utan laga förfall borta, då han af åldermannen kallad är, böta första gången 8 öre silfwermynt, andra gången dubbelt.

2:

Öfwerfaller någon af byemännen ålderman, med oanständige ord eller utbrister i eder och swordomar, plieke En D:r Silf:mt eller mera, efter omständigheterna, som brottet är till.

3:

Den som eij sätter sin felagtige giärdesgård inom den tid som förelagd är, i fullkomligit stånd, plieke 2 öre Silf:rmt, böte för häst, nöt, eller swin 4 öre Silf:rmt, get eller får 2 öre Silf:mt Kidd eller Kalf $\frac{1}{2}$ öre silf:rmt.

4:

Likaledes böra alla grindar, hwarest de behöfwas hållas i godt stånd, så at därigenom inga Kreatur inkomma, warder det för-

¹ Järstads by i Järstads socken, Göstrings härad, Östergötland.

summat plickte 8 öre silf:mt, och ärsätte skadan, wid samma plickt böra alla led, och öppningar på wintervägar straxt om wåren upfredas.

5:

Den som ej håller sina afloppts och flodiken wid mackt, böte ett öre Silf:mt för hwarie 8:de famn, och betale des utan dikarelön särskilt.

6:

När Sädes tiden infaller skola alla gärdesgårdar vara upfredade wid 1 D:r Silf:mt plickt, skulle någon sedan sådt är, insläppa sina Kreatur, böte för hwarthera jämte skadans ärsättjande 8 öre silf:mt, och ware wid samma straf förbudt at uprifwa sin gärdesgård omkring trädes gärdet, så framt icke alla grannarna därom öfwerens komma.

7:

Den som om hösten eller wintren insläpper lösa Kreatur på Rågen at beta, utom grannarnes öfwerens kommelse, plickte hwarie gång 8 öre Silf:mt för hwart Kreatur han således insläpt.

8:

Om någon om wårtiden, sedan Kiälen är ur jorden, utan öfwerens kommelse insläpper hästar eller andra Kreatur i ängarna til bete, pligte 8 öre silf:mt, för hwart Kreatur, och ware ändäck förbunden at Kreaturen straxt åttaga, samma plickt ware för den som om hösten låter beta ängarna til skada för nästa års gröda, utan när den förste¹ tager ut, skall och den andra äfwenledes, och så wid samma plickt elliest.

9:

Den som efter såningen wår och höst, fårarna emillan åkrarna ej upkiörer, och rättar efter Råmärcken, 2 öre Silf:mt.

¹ Otydligt i handskriften.

10:

Några dagar innan slåttertiden infaller, böra grannarna öfwerlägga med hwarandra, när de willja begynna at slå sina samfälta ängar och hagar, börandes tegarna en eller flere dagar til förene utstakas och utwadas¹, försummar någon detta pligte 8 öre silf:mt, första gången, andra gången dubbelt, alla böra på en gång slå, så att den ena ej trampar, eller nedkör den andras gräs, slår någon sedan det utwadat är, öfwer rätte linien uppå sin grannes äng, betala gräset dubbelt til baka, och pligte däs utan 1 D:r Silf:rmt.

11:

Alla nödiga vägar innom ägora, samt til och ifrån byn böra grannarna emillan fördelas, försummar någon wid macht hålla den bro, eller wägstycke, som honom tilldelt är, böte 8 öre Silf:mt, skulle han ändå treskas hafwe ålderman magt at för lego låta laga det som ogilt är, och sedan af den treska efter godt finnande legan, jämte böterna uttaga; lösa flyttebrodar, skola i hwar by hållas, til dikens bewarande, och kunna åboerna sättja sig tilsammans, och sig om broens byggande och wid macht hållande förena, hwilken som en sådan bro af wårslöshet sönderkiör, eller elljest fördärfwar, ware plicktig den samma straxt laga, och i sitt förre stånd sätta, den som af samma bro, sidst om hösten sig betjante skall och wara skyldig den at hemföra, och öfwer wintren i förwar hålla, hwilken som här emot bryter, pligte efter omständigheterna, som byamännen skjäligt pröfwa.

12:

Ingen ware efterlåtitt, at utom samtelige grannars öfwerenskommelse beta eller tiudra sina Kreatur uti äng eller sädesgarde, änskönt det skedde på hans ägor, gör någon det, pligte hwarie gång, för hwart Kreatur 1 D:r silf:m.

¹ utwada, uppgå gräns mellan ängslotter.

13:

Om wåren böra inga Kreatur uti samfålte hagar insläppas, innan grannarna sig förent, så wål om tiden, när sådant skje må, som om antalet, och hwar Slags Kreatur, de willja där insläppa, lika ledes bör förhållas om hösten med ångarna, sedan de äro afbärgade, hwar som hålst här emot bryter, pligte 16 öre Silf:m. för hwart Kreatur, och ware ändåå förbunden att Kreaturen straxt uttaga.

14:

Ingen ware tillåtit at kiöra ut stångsel til någon felagtig giårdsgård, uti samfålt ång, eller haga, sådan Kjålen är ur jorden, gör någon häremot, pligte hwarje gång 8 öre Silf:mt.

15:

Uti samfålte årtte lyckor, bör ingen tillåta sina barn eller andra, at gå och plåcka årtter til Kokning, utan om sådant bör tillåtas, böra samtelige grannarna, där om tilsågas, på det ingen må, där wid giöra den andra förnår, eller sina grannars åckrar nedtrampa, böte hwarje gång 8 öre Silf:mt.

16:

Når Såden på åckren är uppmåijad, och røkarne ånnu stå under bar himmel, förbiudes axplåckning, wid 16 öre Silf:m. pligt, för den som här emot bryter.

17:

Skulle sedan åldermannen sammankallat grannarna och de sig förena om det arbete de då willja begynna, det ware sig antingen slåtter eller hålst det wara må och någon i byalaget däruti finnes efterlåten tresk och försumlig, hwarigenom de öfrige i sitt giöromål blefwo hindrade, ware de då eij skyldige att wånta på dån trøga, utan hafwer frihet sitt arbete fullånda, och han skylle sig sielf för den skada han lider, men där någon för åkåmmen nød, eller fattig-

dom, eller annan oförmögenhet, ej hunne med att fullborda sitt arbete, som byens angelägenhet fodrar, niute han då i bergningstiden med mer hielp af grannarna, hwaremot han antingen, med annat arbete, eller skjälilig betalning, efter äldermannens bepröfwande; bör däml deras beswär ärsätta, wägrar han det, böte då efter byalagets godt finnande.

18:

Den som inhyses hion eller annat folck af mindre frägd på sina ägor intager innan grannarna gifwit sitt bifall där till, pligte 16 öre Silf:mt och ware ändåck förbunden, att slike personer straxt bortskaffa, där byemännen sådant begiära och påstå.

19:

Alt ifrån Kiälen går ur jorden, tils hon åter Kiälad warder, bör swinen wara ringade, och skola de ändå när säden inkiöres, wara instängde och ur wägen, hwar som här emot bryter, pligte för hwart swin 8 öre Silf:mt.

20:

Bar Eld må ej bäras hemman emillan, ej eller i stall, fähus, lada, eller annat uthus, och skall jämwäl i desse rum alt tobaks rökande warda förbudit, ej må eld lemnas osläckt eller owärdat i Kiölna, badstuga eller Smedia, wid 16 öre Silf:mts pligt.

21:

Alla i byalaget bör wara måne om, enär wädret står åt halm-taken häftigt, at de då däs mindre lägga på elden, gör någon här emot, pligte 8 öre Silf:mt.

22:

Alla böter, som efter denna byordning äro utsatte, äga äldermannen af den brotslige at uttaga, och där den, som til böterna för-fallen är, skulle wägra at däm straxt icke betala, hafwe han då

macht, att af gensträfwoga taga pant, och lägga honom wiss tid före, innom hwilleken han den inlösa må, försummar han det, warder panten til den mäst biudande försåld, och öfverskättet sedan böterna guldna äro, honom återstält, skulle någon wara så obetänckt, at under en sådan förrättning med hugg och Slag, eller oanständige ord, öfwer falla den som denna utmätning förrätta pligte 16 öre Silf:mt.

23:

Desse böter skola användas til något nyttigt arbete, som är gagneligit för denna byen, denna byordning antages och underskrifwes med namn, och bomärcken af byamännen til efterlefnad. Järstad den 17 Marti 1790.

Gabriel Hagrelius ¹

Johannes: Svensson

Anders Larsson

Håkan Pers son

A. L. S.

Måns Hansson ²För Bonde präste
gården

Johan Molin

Anders Andersson

För Rosendahl

Anders Carlsson.

Originalhandskrift i kvartformat på fyra opaginerade pappersblad med särskildt titelomslag. Å dettas första sida läses dels titeln: »Byordning vid Järestad By», dels: »Faststæld. § 59. År 1791. den 15. Martii wid Göstringshärads Vinter Ting uti Hogstad förehaft, gillad, och faststæld, Intygar på Härads Rättens Vägnar Jacob Munthe.»

¹ Gabriel Hagrelius, bonde i Järstad, var son af komministern därstädes Andreas Hagrelius. J. I. HÅHL: *Linköpings stifts herdaminne*. H. 1. Norrköping 1846. S. 238.

² Denna namnteckning jämte bomärket äro öfverstrukna med samma slags bläck, som användts vid nästföljande namnunderskrift.

Enligt en k. resolution d. 1 sept. 1741 borde de på åtskilliga orter redan författade byordningarna äfvensom de, hvilka framdeles kunde inrättas, stadfästas af häradsrätten samt för lag uti byeskrån vara gällande.

Handskriften, som har nr 32,467 i Nordiska museets samlingar, är en gåfva till museet af direktör H. HAZELIUS.

Bild 12 (se nedan) återgifver en i Nordiska museets ego varande bykafvel från Fänestads by, Forsheda socken, Småland.

PER GUSTAF VISTRAND.

